فەخرئیسلام آگییف.

«بالالار کوڭلی»

٣ نچی توب

٢٤ نچی کیتاب

زور سوغش

آلار حەزرلەنەلەر

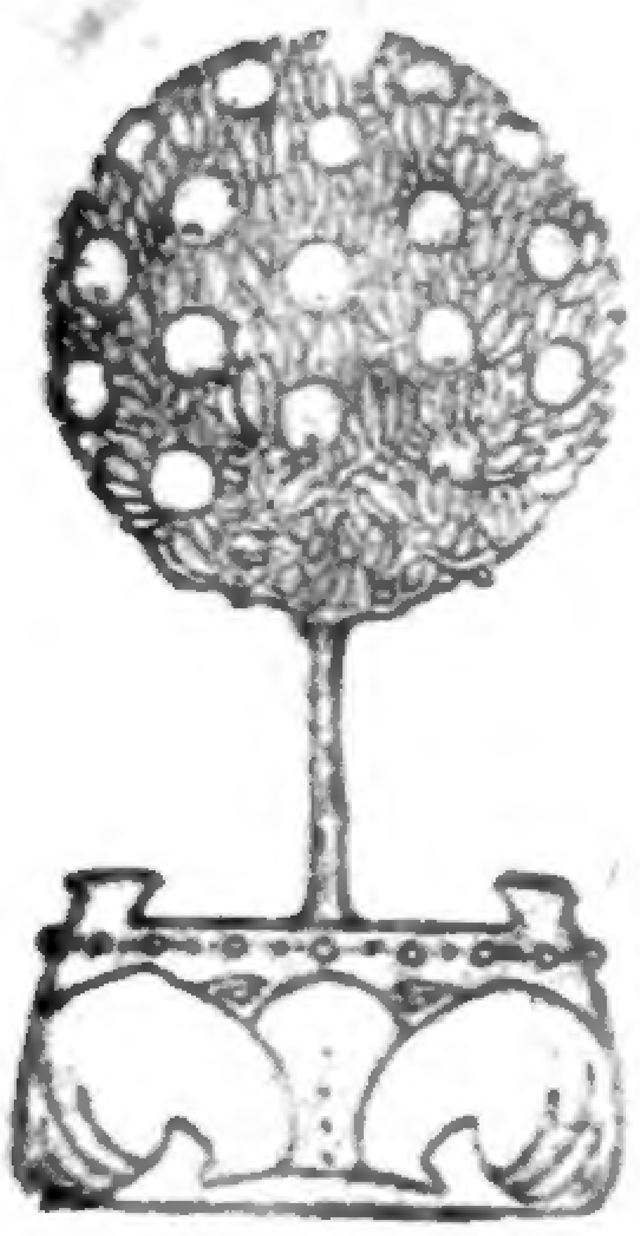

Т. С. С. Р.
Книгоиздательство „МААРИФ" Казань.
Государственная типография 1921 г.

ناشری
«معارف»شیرکەتی
قازان ١٩٢١ نچی یل.

زور سوغش.

بولای واقندا بز سەلیم بلەن دوستقنا تورا ئېدك، اولدا مینی بلە ئېدی، مین دە آنی یاخشی بلە ئېدم. سیرەك، سیرەك کنە بولسادا بز آنڭ بلەن یورئشب دە تورا ئېدك.

لاکین سەللەر، زامانالار ئوزگەردی: شول واقندا سەلیم بلەن مینم آرادا زور سوغش باشلاندی.

هەرنەرسەنڭ ئوز نەسەبەبی بولغان کبك، بیلگئلی، بزنڭ صوغشنڭدا سەبەبی یوق توگل ئېدی.

ئش منە نەرسەدە:

بو یل، مەگنەبدە اوقولار توقتالغاچدا، بز آولغا قایتدق. هەر جەینی مین نی بولسادا ئشلەب ئوتکەرگە ئویرەنگەنگە کورە، بو یلدا شولای، نی دە بولسا ئشلەب کوڭللی گنە ئېناب جەینی ئوتکەررگە بولدم. ئوتکەن یل – مین کوبەلەك قووب یوردم. اول ئشم فایداسز بولب چقمادی: جەی بویندا مین شاقتی کوب هەم تورلی تسمدەگی کوبەلەکلەرنی جیییب ماتورغنا ئېتب، نچکە گنە تاقتالاردان بر یەشچك یاساب، آلارنی شوندا قاداقلاب قویغان ئېدم. آلار کیبکەچ بیگرەك دە ماتور بولب چقدئلار. مین بو کوبەلەکلەرمنی کیلگەن بر کشئگە کورسەتب ماقتانا ئېدم. ماقتانرلق دا ئېدی شول!

بو یل ئېندی جەینی بالق تۆتب اوزدررمن، دیب اویلاب قویدم: شول نیەت بلەن بر آونی بولنلققا چقب، سو قربیندا بر بیك ماتورغنا اورندا ساباقلاب قویدم. «تورتاش» دیگەن صو - بزنڭ

بولنلقنى بارب ئوتە. مۇندا قويىرغنا قروانلار ئوسكەنى كبك،
زورغنا آغاچلاردا ئوسەلەر. لاكين شولاى بولسادا «قور - ناش»
بوين بولنلق ديب يورتەلەر.

منەھول سو بويندا، ماتورغنا اورننى سايلاب، بواورننى
« ئوزمننكى » ديب آتاب‌دا قويدم. بيلگنلى، ئيندى بواورن
«ئوزمننكى»بولغاندان صوڭ،شونڭنارشندافى‌سودا، «ئوزمننكى»،
اول سودافى بالقلاردا «ئوزمننكى»لەر ئيدى.

ھەر كون تاڭ آلدندان مين شول اورنغا يورب بالق توتا
ئاەلادم. بالق‌دا مۇندا يوق توگل ئيدى، چيكسز كوب بولماسادا،
بوش قول قايتقان كونلەر يوتنلەى ديرلك بولمى ئيدى.
شولاى يورى تورغاچ بر كوننى تاڭ بلەن ھەر كونگى اورننما
كيلگەندە، نى كوزم بلەن كوريم: مينم اورنمدا سەليم اوترغان دا
بوندە بولماغان كبك، رەحەتلەنب بالق توتب ياتا.

سەليم‌نڭ بوئشى مينى آچولاندردى‌غنا توگل، آفايندى. شول
آرادا بوتين نامرلارنما زەھەرلى آچولى قان يوگردى. — « مينم
اورننمى آلب، مينم سوومدا، مينم بالقنى بوتنەلەى بر چيت كشى
توتسين ئيمش؟ بو نيندى اويانسزلق؟ بو نيندى بيتسزلك؟ سورامى
- نيتمى كيلدە، كشنڭ اورنندا، كشنڭ سووندا كشنڭ بالغن
توتب يات ئيمش. يوق، مونى بولاىغنا قالدرورغا يارامى. مونى
ذەبەحەتلنگى ئوچون سەليم‌نڭ قابرغالارى ميكا جاواب بيرورگە تيبش !».
ديب اويلانب، آنى بر آز آقلغا ئويرەتر ئوچون، كوكرەگمنى توتب
مين سەليم ياننا كيلدم.

— يچراق مالاى! ھەزر مينم اورنمدان كيت. ئرڭ بولماسه
مۇندا. مين سينڭ ئوچون اورن ئزلەب يورمەدم يوقسا قابرغالارگنى
سانارمىن! - ديدم مين سەليم‌گە، لاكين مينم آچو قانش ئەيلگەن

قز و سۇزلەرگە، مېنىم غەيرەت چەچولەرگە سەلىمنىڭ آرتق ئېسى كېنمەدى. اول مېڭا سالقىن‌غىنا قارادى‌دا: - «كېتىدى - دى. سېنىڭ كېبىك قووقلارنى بز گورمەگەن توكل! - كوب كورگەن. كېلەمسىڭ گېلسە، ئەيدە رەھىم ئېت، بۇلنلق بېك كېبىك؛ سېنىڭ ئۈچۈن مۇندا كېنەرلىك كشلەر كېلمەگەن!» - دېب جاواب قايتارماسىن‌مى!

مۇندى جاوابنى آلغاندان سوڭ ئېندى سۆبلەرلىك اورن قالمادى. بو جاواب مېنى ئەچى قچققاندان‌دا بېكرەك ئۆرتەدى. شوكار كورە مېن‌دە، اۇزاق - اۇزاق اويلاب ماناشمىچا، بەشى تاغى كېبىك آتىلب سەلىمنىڭ ياقامىنا يابشدم.

بزنىڭ آرادا زور سوغش باشلاندى. سەلىمنىڭ كۆچى - مېنىكندەن آرتغراق بولسادا، مېن جېتەزلىك بلەن آنى آلدىرا ئېدىم. سوكار كورە، ئېكېمزدە بر برېمزگە بېرشمى ئېدك. مېن سەلىمنىڭ قابرغالارىن ساناغان كېبىك، اول‌دا مېنىم ياكاقلارىنى قزدرا ئېدى. سولاي ئېتب بوگۈننگى كۆننى بز ئېكېمزدە بربرېمزگە بېرشمىچە، كۆنېمزنى قاتى سوغشدا ئۆتكەرب قوياش باير آلدندان ئۆيلەرېمزگە قايتب كېتدك.

ئېكىنچى كۆننى مېن ئۆزمچە ئېرتەرەك باروغا دېب اويلاسام‌دا لا كېن مېن بارغاندا سەلىم ئېندى آندا ئېدى. بو گۆن ئېندى اول مېندەن بۇتنلەيگە قوتلار ئۈچۈن‌مى، ياكى بوگۈن مېنى جېڭەر ئۈچۈن گەنەمى - اول ئۆزى بلەن بركە جەلەينى‌دە آلب كېلگەن. يابىقىنا كۆچسزگنە جەلەينى كورگەچ‌دە، مېن سەلىمنى ئۆرتەرگە توتندم.

- ئە، يالغز كېلرگە قورقدڭ‌مى؟ شولاي بولا اول، تاغىن برنېچە سالاي آلب كېلر ئېدڭ - دېدم.

- قورقمى‌نى؟ قورققان، دى. مېن آنى آلب كېلرگە اويلاغانم‌دا يوق.

لاكين سەلىم ئەلى ئەينەمىنى سۆزلەرنى ئەيتىپ بىتۈرگەندە ئۆلگىرمەدى، مېنى جەلەينى بىر ياققا ئىتتىپ، سەلىمگە ئارغىلدىم. بىزنىڭ ئارادا تاغىندا قىزىۋونراق سوغۇش باشلاندى.

جەلەي كۈچسىز مالالاي بولساداّ، لاكين سەلىم ئۈچۈن فايدالى بولىپ چىقدى. ئەلى ئوڭ قولغا آسىلىنىپ، ئەلى سول قولنى تۇتۇپ، ئەلى بېلدەن تۈچاقلاپ مېڭا ھامان بولغاپ تۇرا ئىدى. شوكار كورە مېنى بار كۈچمنى جىيىپ آلالارنى جىڭەرگە تىرشسامدا، بولمادى دورت قولغا قارشى ئىكى قول كۈچسىزىرەك شول. سەلىم مېنى بوگون جىڭدى. لاكين مېنىم آچووم آكار اول چاقلى ئوق بوق ئىدى. ئەمما جەلەينى بولسا قرق كيسەككە ئۈزگەلەپ تاشلار ئىدىم. آرب - تالب بىزكەنچە سوغشىپ، رەنلەپ كىنە بالق تونمىچا بوگوندە بز ئۈيگە قايتىپ كېلدك

آشاب، ئىچىپ بىتۈرگەچ، ئەلى قاراڭغى تۈشكەنچە مېنى ئورامغا ئوينارغا چىقدىم؛ قايقا آلدىنا چىقاچدا جەلەينى ئوچراتدىم. ئىلك آناردان ئۈچ آلاسىم كېلدى. لاكين آنى قىناۋدان فايدا چىقماسىن تېزگىنە ئويلاپ، نىچىكدە بولسا ئىبرەتەگە آنى ئۆز ياغىمدان ئىتىپ سەلىمدەن تىقىناتۇچ آلۇ آرتىغراق بولۇر، دىپ جەلەيگە تىمەدىم.

- ئۆزىڭ كۈچسىز، ئۆزىڭ ضەعىف، شولاي دا سوغىشقا قاتىنىشىب يۈرگەن بولامىڭ. الله صاقلاسىن، بايا منه سوغب سېنىڭ تىشكىنى سىندىرغان بولسام، نىشلەر ئىدىڭ؟ - دېدىم مېن آكار؛ ئۆزىمچە ئىمىش آنى قىزغانغان بولام.

- قاتنىشماس ئىدىم دە بىت، اول مېڭا شونىڭ ئۈچۈن قرانداش بىردى - دېدى جەلەي.

- قرانداش بىردى، قرانداش بىردى؛ بىك زور نەرسە بىرگەن ئىكەن! منه ئەلى مېن سىڭا ئۆزىمنىڭ ئۈر ياڭا پىنالىمنى ۱) بىرسەگچى ئولتۇر ئۇرا ئىدىم - دېدىم.

---

۱) قەلەم قرانداشلار تارتماسى.

«پىنال» دېگەن سۆزنى ئېشىتكەچ مالايىنىڭ قۇلاقلارى شەم كېبىك
تۇردى!!

- مېن كوبدەن شۇلاي دېگەن بولار ئېدىڭ. ئەگەردە سېنىڭ پېنالى
بېرەسگىنى بىلسەم، مېن سەلىمگە ئەيلەنبدە قاراماس ئېدىم. مەنە تىلەمەك
ئېرنەگوك سېنىڭ ياقلى بولام! - دېدى جەلەي. مېن حەزر ئۇيگە چابب
كردمدە، پېنالنى جەلەيگە چقارب بېردم. اولدا سوزندە تۇردى:
ئېكنچى كۇننى مېنم ياقلى بولب، ئېكەولەشب سەلىمنىڭ كولن كوككە
اۇچردق. ئېندى مۇندان سۇڭ جەلەي هەر واقت مېنم ياقلى بولر
هەم شوگا كوره سەلىم بلەن ئېككىمز آراسندا سوغش بتەر، دېب تۇرسام،
نى كوزم بلەن كوريم:

ئۈچنچى كۇننى ئەڭلگى جەلەي سەلىمدەن پەكى آلب، شو نىڭ
ئۈچن آنىڭ ياقلى بولب مېنى بر توزدرماسنلارمى؟!..

ئېندى نېيشلەرگە؟ شولاي سەلىمدەن جېگلب قالرغامى؟ ئوزگە سەلىمدەن
جېگلمەساك كۆچ كوره تۇربدا سوغشنى توقتاتب، ئوز اورنىگدان
ئوز سووگدان، ئوز باللغدان قولاق قاغو كبك غەرلكنى نېچك ئېيتب
گوتەرب قالرغا؟ سوغشنىڭ شولاي مېنم ئۈچن كوكلسز بتوون بېت
ئېرنەگوك بۈتن دۇنيا بلەچەك، هەم كوچلئسى، كوچسزى مېندەن
كۇلەچەك توگلمى؟ بېت سوغش جەلەي بلەن مېنم آرادا غنا بولسا ئېدى،
ياكى سەلىم بلەن جەلەي بر ياقلى بولب، مېن آلارغا قارشى يالغز
كېلش سوغشا باشلاغان بولسام ئېدى، تاغن بر حەل ئېدى. توب -
توغرى بو سوغش سەلىم بلەن مېنم آرادا غنا باشلاندى: شوگر كوره
نېچك بولسادا مېن سەلىمنى جېگەرگە تېيش. بو قسا مېنم سوزم آسندا
قالاچاق ئېدى.

مۇنىڭ ئۈچن نېندىگنە ياما بلەن بولسادا جەلەينى ئوز ياغمە
آودارو چاراسن تاپارغا گېرەك ئېدى.

لاكين مۇنسىدا بار بيت ئەلى: جەلەينىڭ مېنىم ياقلى بولووئىنا
مېن مۇھتاج بولغان كېبك، سەلىمدە شول مالاينىڭ ئۆزى ياقلى بولووئىنا
مۇھتاج ئىدى. شوڭا گوره بز ئېكيېزده بو كۆچسز، ضەعيف مالاينىڭ
باماسن كۆندەن كۆن كونەرەگنه بارا ئىدك. مېن بوگۈن يكرمى تيين
آنچا بيرب جەلەينى ئوز باغىنا كوچرسەم، سەليم آگار ئىكنچى
كۆننى اون آلما بيرب ئوز باغىنا كوچەررگه ترىشا ئىدى.

تۇرا ـ بارا بزنىڭ جەلەيدە مۇنى سزب آلدى. شوڭا گوره اول
ئوزىنىڭ باماسن كۆندەن كۆن كونەرتورگه ترىشا باشلادى. سەليم بلەن
مېنىم آرادا نى ئۈچۈن سوغش باشلاندى؟ نى ئۈچۈن بز كۆن سايىن بر
بر ئىبزنىڭ قابرغالارن سانىشابز؟ بو سوغشدا تورنلق كم باغندا؟ ـ
جەلەينىڭ باشىنا مۇندى ـ ئوئاللەر كيلمى دەئىدى. اول «تورنلغنى»
بلەمىدە كيلمى، آنى بلورگه ترشمىدا ئىدى اول كوبرەك بيروچىنى
گنه ئۈزلى ئىدى. بوگۈن مېن كوبرەك بيرسەم ـ مېنىم ياقلى بولب،
سەليمنى قيناشا ئىدى؛ ئىرتەگه سەليم كوبرەك بيره ئىكەن ـ آنىڭ ياقلى
بولب مېنى قيناشا ئىدى.

مېنىم كېبك، سەليمدە ئىندى آنى كوره آلماسلق دەرەجەدە ئۈچندەن
دوشمانى تا ئىدى. لاكين نى ئشلەمەك كيرەك؟ واقتى جيتكەنچە ئىكيېزده
«مېنىم ياقلى بولدا، مېنىم ياقلى بول» ديب شول مالاى آرتندان چابب
يۆرى ئىدك شول!..

بزنىڭ شولاى آنىڭ آرتندان چابب يۆرولەر بز كۆندەن كۆن بو
مالاينىڭ تەگه بيرلىگن گنه آرتدرائىدى. تۇرا ـ بارا آنىڭ بوتەكه بيرلەووى
شول دەرەجەگه جيتدى كى اول ئىندى بزنىڭ بلەن كيكەشب. مەسلەحەتلەشب
تورمىچا، توب ـ توغرى بزگه ئەمرگنه بيره باشلادى.

ـ ئەى، سېن، سەليم، ئىرتەگه بيش آلما كيتور! ـ دى ئىدى
سەليمگه.

ياكى - «ئەي، مېن. شەرىفجان، قايدا، اوڭ كانفېتكىنى بىر ئەلى مۇندا!». دېب مېڭا قىچقىرا ئىدى.

سەلىمدە، مېن‌دە بو. ضەعىف مالاينىڭ ئەرمىنە بوي-سونا ئىدىك شول؛ يوق ئېبسە-ئۆزكىنى جېڭىلگەن دېب سانارغا توغرى كېلە ئىدى..

جەينىڭ ماتور كۈنلەرى آفرەن، آفرەننىغنا كۆزگە آوشا باشلادىلار بولىنداغى ئۆلەنلەر چابىلدىلار. قرلار يالانغاچ قالدىلار. آغاچلاردانى ياپراقلار مارغايىب ئېبندى قويىلا باشلادىلار. كۈنلەر سالقىنلايدى. يالقىا يوروده ئېبندى كوڭلسزلەنە باشلادى. اوقو واقتلارى جىتە باشلاغانغا كورە، ئۆيدەگىلەر ئېبندى شەھەرگە كوچو توغرىسىندادا سۆيلەنگەلى باشلادىلار.

بو يىلغى جەينىڭ مېنىم ئۆچۈن شول چاقلى مەعناسز، شول چاقلى يەمسز ئۆتۈونە مېنىم ئىچىم پۇشا باشلادى. جەي بويى سەلىم بىلەن سوغىشىب، دۇشمانلاشىب يۆرو مېنى ئۆكىندىرە باشلادى.

- بىردەن سەلىم بىلەن دۇشمانلاشدىم. ئېككىنچىدەن جەيىم ئەرەم كېتدى. ئۆچۈنچىدەن - ئەتەچ كېبك سوغىشىب يۆرودەن سۆڭ مېڭا نىندى فايدا كېلىب چىقدى؟ - دېب مېن ئۆز آلدىما اويلانا هەم ئۆزىمدەن ئۆزىم حىساب سوراي باشلادىم.

-- يوق، مونىڭ بر اوچى بولىرغا كېرەك. سەلىم بىلەن مېن كېلىشىرگە تېيىش!» - دېدىم. مېن قارماقلارىمنى آلىب يالغىا كېتدىم.

مېن بارىب جىتكەندە، سەلىم ئېبندى آندا ئىدى. قارماقلارىمنى سەلىمنىڭكىدەن يىراقراق سالدىمدا، ئۆزىم سەلىم يانىنا كېتدىم. مېنىم باشدا يارز فىكرلەر يۆرمەگەنى كېبك سەلىمنىڭ يۆزىندە اوسالىق كورىنمەي ئىدى. كورەسىڭ، اول دا «كېلىشو ياخشىراق بولىر ئىدى» دېگەن فىكرگە كېلگەن.

آناردا شول ھالنى كورۈپ، مېن بىر نەرسەدە بولماغان كېبىك ئانىڭ يانىنا باردىمدا:

- سەلىم، ئەيدە كېلىشەيمىز - دېدىم.

- ئەيدە! - دېدى سەلىم.

بىز بىر بىرىمىزگە قول بېرىشتۇق.

شۇلاي ئېتىپ بىز كېلىشىپ تۇرغاندا، ئەلىنگى بىزنىڭ جەلەي كېلىپ چىقتى. بىزنىڭ كېلىشۇدەن ئانىڭ خەۋەرى يوق ئېدى ئەلى. لاكىن بوگۈن اول سەلىم باقلى بولاسى بولغانغا - «ئەي سېن، سەلىم، نابىدا ئەلى ئالىپ كېلگەن ئالمالارىڭ؟ كېتىر ئالارنى موندا!» - دېيىپ سەلىمگە قىچقىردى.

جەلەي سوزىن رەتلەپ ئەيتىپ بىتىرگەدە ئۈلگىرمەدى ئەلى، سەلىم ئانىڭ اوڭ قولىندان تۇتۇپ آلدى، مېن سول قولىندان تۇتتىم. سەلىم ئانىڭ سول ياكاغىنا بىرنى يالتراتتى دا: - «شەرىفجان باقلى بولۇپ مېنى قىنامىغان كۈنلەرنىڭ ئۈچۈن بو مېندەن سېنگا چەپلەك بولسىن!» - دېدى.

مېن ئانىڭ اوڭ ياكاغىنا چاپالىت ئېتىپ: - «سەلىم باقلى بولۇپ مېنى قىناشقان كۈنلەرنىڭ ئۈچۈن بوسى ئېندى مېندەن چەپلەك بولسىن!» - دېدىم.

سەلىم دە، مېن دە جەلەينى آرتىق سوقمادىق، چۈنكى «بىرەرگىنە چەپلەكنى» آلغاچدا ئېندى اول، قورقوندان بۇتىن گەۋدەسى بىلەن دىرلدى باشلاغان ئېدى.

لاكىن بىز آنى بولايغىنا قالدىرمىچا، آنت ئېتدىردۇك.

«ۋاللاھى، بىللاھى، موندان سوڭ ئېكى كىشىنىڭ سوغىشقانىن ئېشىتسەم، بار كۈچىمنى صەرف ئېتىپ آلارنى كېلىشتىرىرگە تىرىشىرمەن، ئۆزۈم قايىسى باقلى بولۇپدا سوغىشقا قاتنىشمام!» - دېيىپ آنت ئېيت، دېدىك بىز آڭار. - ۋاللاھى، بىللاھى، موندان سوڭ ئېكى كىشىنىڭ سوغىشقانىن ئېشىتسەم، بار كۈچىمنى صەرف ئېتىپ آلارنى كېلىشتىرىرگە تىرىشىرمەن. ئۆزۈم قايىسى باقلى بولۇپدا سوغىشقا قاتنىشمام! دېيىپ آنت ئېتەمىن!» دېدى اول. شوندان سوڭ بىز بارىمىزدا دوستلاشىپ ئۆيلەرىمىزگە تارالىشدىق.

فەخرئىسلام آگىيېف.

آلار خەزرلەنەلەر ئیدی...

— ئۆلگنۆرەمزمی آنالاری؟ — دیب، ئیشكدەن گرگەچوك آنالاری سورادی.

— ئۆلگنۆرەبز، آللا بویورسا، بیك ئیوركن ئۆلگنۆرەبز — دیب آنالاری جەوات قایناردی.

— تیك منە مېگا ئەیترگە ئۆنتقانمن، سەلیم نڭ كەلەپوشی ئیسكنۆرەك ئیكەن. ئیونەگە سین آكار هەیبەت كنە قارا كەلەپوش آلب قایترغا ئۆنتما، بەمی؟ — دیب ئۆسنەدی اول.

سەلیم بلەن عالیه، ئۆز بولمەلرندە شپرت قنا اوترسالاردا، ئەتی - ئەنبلەرنڭ سوزلەرن تكلاودان قولاقلارن تیبا آلمیلار ئیدی.

بولارنڭ یورەكلەری بتبلداسادا، كوڭللەری بلەن ئوچب تیگی زودر بولمەگە، ئەتی - ئەنبلەری سوزلشكەن بولمەگە باراسلاری گیلسەدە، بول اوتترب تورغان اورنلارندان تورب كیتەرلك كوچ، آلاردا یوق ئیدی.

سەلیم بلەن عالیه ئۆز آرا قاراشدلاردا، یاكادان اوقولارینا چومدلار.

ئەتی - ئەنبلەری آلارغا كیبیم - سالم حەزرلەگەنلەری كیبك، سەلیم بلەن عالیەدە بیك ترشب حەزرلەنەلەر ئیدی.

— آلارنیگە حەزرلەنەلەر ئیدی؟ — دیب سوراماقچی بولاسزمی؟

— آلارمی؟ — او! آلار بو یل بالالار كیچەسندە كوب ئیشلەر ئیشلەیەچەكلەر ئیچ! سەلیم خورغادا قانتشاواق، ئوزی گنەدەچقب هیچ

اوقىياچاق. آنىڭ ئۈستىدە ناخشا اول كوبەلەك بولىدا اويناياچاق. عالىيەنى
ۋىندى ئەھمەدىدە يوق! آنىڭ ئىشى موبىدان: اول شىعىر اوقۇ كىرەك مى،
اول بىيىرگە ئۈيرەنۇ گىرەك مى، اول يىرلارغا ئۈيرەنۇ كىرەك مى، اول
ناخشا چەچەكلەر پادشاسى بولىپ اوينى بىلەرگە تىرمىرغا كىرەك مى.
قاراپ ئىبىندى!

قازان شەھەرى دىسەڭ قازان! اول چىن قازان كىك قاينى. آندا
بالالاردا كوب، كىنابلاردا كوب، اوينلاردا كوب، اويناتوچىلاردا
كوب. بالالار ئۈچۈن آندا ھەر يىل، مەولد بەيرەمى خورمەتىنە «بالالار
كىچەسى» ياسالا. بو كىچەدە گۈل بالالارغىنا بولا. زورلارنى بو كىچەگە
كرتمىلەر. بو كىچەدە بالالار ئۆزلەرى اوينىلار، ئۆزلەرى شىعىرلەر
اوقىلار، ئۆزلەرى بىيىلەر... گۈل ئۆزلەرى گىنە!

منە شول، قەدرلى مەولد بەيرەمى كۈنىدە بو يىلدە «بالالار
كىچەسى» بولاچاق.

بو يىل سەھنەگە «چەچەكلەر آراسىندا» دىگەن اويننى قويالار.
بو اوينغا اون دورتلەپ بالا قاتنىشا. شوشى اون دورت بالا آراسىندا
ئەلىگى بىزنىڭ عالىيە بىلەن سەلىمدە بار. عالىيە چەچەكلەرنىڭ سۇلتانى
بولىپ اويناياچاق. بو اويىنداغى سۆك سەھنەگە خور چىغاچاق. مونىدا
تىرتلاپ بالالار قاتنىشاچاق. بو بالالار ھەممەسى بر تاۋىشدان بىك
مۇكلى ئىتىپ يىرلاياچاقلار. ئەنە شول خورنىڭ باشىندا بو يىل سەلىم
تۇراچاق

ئەنە، بىلدىگىزمى ئىندى سەلىم لەن عالىيەنىڭ نىگە خەزرلەنگەنلەرىن؟
اوتىرا تۇرغاچ سەلىمنىڭ نىگەدر يۈرەگى سىكىرە باشلادى.
اوقىغان ئەيبرىدە باشقىنا كرمى، كوكلىدە ئەللە قايا كىتكەن ئىدى.

بولای موزسزگنه، آوز ئچندەن گنه شبعر بیکلەو آنی تویلردی بولرغا کیرەك. اول موزگە کرشلدی:

- عالیه، عالیه، دیم، دیب آپاسینا ئینـدەشدی.

- نەرسە تاغن؟ - دیدی عالیه .

- ئەلی شونی ئەیتەم: صەحنەگە چققاچ ناوشامابزمی؟ دیم.

- باخزدایم، سین بیگرەك دە یولەرلەنەسك، سەلیم، نەرسەگە قاوشارغا؟ آندا ئیچ گل بالالارغنا بولاچاق. . ئوز تبکلەرك آراسینا چقب شبعر اوترغا ابدراب تور ئیمش؛ بو نیلکەن سوز بو؟

- آنسی شولای دا سولاین . . . لا کین منە (یورەگن گورسەتب) مونداهللەنەرسەدر بقلدی. - بەمونداهر جیردەیا کلنشب قویارسك... آندا ئیندی ئش خەراب! بلەسكمی عالیه ئەگەردە بر بر جیردە یاکلنشاقالسام، تونامدا بالالارغا ئەیتەم: - مین، دیبرمن، آزغنا قاوشادم غنا؛ یوغسا ئویلەبیك تونشب ئوبرەنگەن ئیدم - دیبرمن، منە اول واقت ئیندی مینی عەیبلەمەسلەر دە... تلەسە گم دە بیت یا کلنشا آلا...

- سین بیگرەك ئیندی آرتدرب جیبەرەسك، سەلیم ئیك ئلك: ئوزنك یاخشی ئوبرەنـگەن نەرسەسن اوقغاندا برەودە یاکلشمی... نە ئیکنچیدەن، بیت ئەلی آندافی کچکنەگنە بر اویا کیك اورننی کورگەنسكدر؟ - منە شول اویادا ئیبراهیم آبزی اوتراچاق؛ هەم بز اوقیسی شیعرلەرنی اول شوندان ئەیتب تورر. شولای بولغاچ ئیندی ئەلەگی قاوشاماسقاغنا کیرەك بزلا. ئە مونك ئوچن صەحنەگە چققاچ دا آیاقلارگنی نی قنا باصب، قارشگدا اوترغان بالالارغا کوزلەرگنی توتدرسنا قاراب، بردە آلارغا ئبسك کیلمەگەن کیك اوترغا باشلیسك!.

- منە، قارا ئەلی، عالیه، صەحنەدە شولای ئیتەبیت توررغا کیرەك؟ - دیب، سەلیم ئوستەل یانندان کیب ئیدەن اورتاسندا توقتادی.

‐ ٴە منە ٴۇيندى، آلاى تۇررغا يارامى. چۇنكى ٴيبراهيم آبزى بيت نيچە مەرتەبە كورسەتدى ٴۇيندى، ٴيكى آياغڭنى بەنەشە باصب، قازق كبك تورى تۇررغا يارامى ديدى: صەحنەگە چغب تورقانداچ دا، اوڭ آياغغزنى آزراق آلغا چغارب باسغز ديدى لە باسا. آندان صوڭ، قوللارنى دا منە شولاى ماتورغنا ٴيتب آرتقا قويارغا قوشدى.- هول سوزلەرندەن صوڭ عاليە سەليم يانننا بارب آنڭ تۇرنشن تۆزەتدى...

شولاى ٴيتب عاليە بلەن سەليم ٴيرتەگە بولاچاق «بالالار كيچەسندە» اوينارغا حەزرلەنەلەر ٴيدى..

ٴەنگى زور بولمەدە «بالالار كيچەسنە» حەزرلەنو تاغن دا قزوونراق بارا ٴيدى. آندا عاليەلەرنڭ آناسى هەم چاقرلغان دورت قوناق قزلارى آشغب - آشغب عاليە بلەن سەليم ٴۇچن كيملەر حەزرليلەر ٴيدى. بيت ٴيرتەگە ٴەلى سەليم كوبەلەك بولب، عاليە «آق گول» چەچكەسى بولب اويناياچاقلار.

كوبەلەك بولاسى بولغاچ ٴيندى، بيلگيلى بيشمەتدەن كيبش صەحنەگە چغار حەل يوق. كوبەلەك بولب اوينيسك ٴيكەن. كيينگەن كيملكدە نەق كوبەلەكنڭ كبك بولورغا تيبش. كوبەلەكنڭ نچكەگنە ميقلارى دا بار، چووار كبك قاناتلارى دا بار.

«آق گول» بولب اوينار ٴۇچن دە، شولاى وق، ٴۇزنە مەخصوص گيىم كيرەك. عادى كولمەك كيەن كيلش «آق گول» بولب بولمىلا باسا!

منە: ٴيرتەگە صەحنەگە چققاندا! سەليم كوبەلەككە اوخشاسن، عاليە «آق گول»گە اوخشاسن ديب، آلارغا كيرەكلى كيملەرنى تگب حەزرلەب بتەرەلەر ٴيندى.

شبعرلەرن بیکلی - بیکلی. آرنیسلارها نیلانا- نیلانا بیك وانئلب آرغاچ، ئۇ- لەل یانندا اوترغان کیلش سەلیم بلەن عالیە بۇ تەمسئراب کینندئلەر...

توشلەرندە آلار ئیکنسی دە صەحنەدە ئیمش. سەلیم ئوزن بولای ئینب کوره: - اول صەحنەگە چقان دا، اورندقلارغا تزئلب اوترغان حیسابسز کوب بالالارغا قاراب اوقی ئیمش: -

ئی بەهالی، ئی قەدرلی، ئی گناهسز یەش بالا، رەحمەتنی بیك کیك آنك، هەر دەم تابان سین آللاغا! باخدای کورمەت، دیگن، اوشبو جیهاندا یاقتی بول، بل رەحیملی... بل رەحیملی... بل رەحیملی...

منە شول چیرگە جینکەچ دە، سەلیم یا کلئشا ئیمش. «بل رەحیملی» دیگەن سوزلەرنی ئەیتەدە - آرتق بارالمی ئیمش. اول آبتری ئیمش، منە کچکنە بە باشلی ئیمش... کچکنەبە، کچکنەبە ئینە کوز ئنەسبیارلی بولب تنا قالا ئیمش..

بر واقت آنك قارشندا اوترغان بالالار، تالەرن چقاریب، یوزلەرن چلپایتب سەلیم دەن کولەباشلیلار ئیمش؛ آنی مسقللیلار ئیمش. هەممەسی بر آوزدان بل رەحیملی... بل رەحیملی، بل رەحیملی... دیب قچقرنالار ئیمش...

سەلیم توزلی باتقافاراتب ئیبراهیم آبزاسین ئزلەرگە باشلی ئیمش... لاکین ئیبراهیم آبزاسی دا یوق... بونداي ئومیدسزلەنب، اول تاغن بل رەحیملی... بل رەحیملی... بل رەحیملی.. دیب اوقرغانی ئنتا ئیمش...

شول کیلش ملك آزابلار چیکب، ئیندی خور بولدم، دونیاغا کورئرلگم قالمادی» - دیب توزغاندا، سەلیم اویانب کیتدی. آنك جانی شول چاقلی آزابلانغان، شول چاقلی بورچلغان ئیدی کی، بیچارانك ماکنایندان بورچاق بورچاق تیرلەر تەگەر بلەر ئیدی. آنك یا کلئشووی ئەلی توشنده گنە بولغانئنا شادلانب، اول تیز گنە کیتابدان تابدی دا، ئەلدگی یالغشقان جیردەن یادلارغا توتندی...

غالیه ئیسه ئوزىنى تۇشىنده بولای ئیتىب كوردى: آپپاق گۇل چەچەكەمنى بولىب اول صەحنەگە چىققان ئیمش. شول آرادا، صەحنە آرتىندا بیك مۇڭلى موزیكا اوینى ئیمش. شول موزیكا تاوشىنا قوشلىب غالیەدە بیك مۇڭلى ئیتىب یرلى ئیمش. غالیەنىڭ یرلاوىن، موزیكانىڭ مۇڭلى بوودن زالدا اوتىرغان بالالار، جانلارىندان آیرىلغان كبىك، بۇتىنلەی طنسز قالىب تڭلیلار ئیمش. اول یرلاب تونتارغادا ئۇلگرمى، منه بر یاقدان زالداغى بالالار، ئیكنچىدەن غالیەنىڭ ئیبدەش چەچەكلەرى غالیەگە قول چابالار، - «مىڭ یەشه! رەحمەت! تاغى برلا، تاغى!» دیگەن تاوشلار بۇتىن كلوبنى باشقاراتالار ئیمش. غالیەنىڭ شادلغى ئینىدى ئەیتىب بترولىك توگل ئیمش... اوزاق داۋامى، غالیەبوغارىنا، تۇشەمگە تابا كوتەرىلە ئیمش... آنىڭ قاناتلارى بار ئیمش.. منه اول زال بويىندا، بالالارنىڭ توبەلەرى ئۇستندە، گنه اوچا باشلادى ئیمش...بودا بولمى ئەلئىگى تیگى اویادا اوتىرا تورغان ئیبراهیم آبزاسى، اوتىرغان اویاسندان چغادا، بیك ماتور كاروبكاغا سالىب غالیەگە كانفیت، شیكالادلار بولەك ئیتە ئیمش... شول جیرگە جیتكەچ غالیە كیسەكدەن اویانىب كیتە... تۇشندەگى گیبك ئۇك آنىڭ كوڭلى ئۇينەدەشاد؛ اول گۇلىب جیبەردى. سەلیمدە كولمسرەگەن بولدى. آلار، نى ئۇچندر كورگەن تۇشلەرنى بربرىنە سویلەشمەدىلەر. كوز كوزگە قاراشدىلاردا باقادان ترىشىب حەزرلەنە باشلادىلار.

فەخرئیسلام آگییف.

کوچمه اوقو کیتابی (پادؤیژنایا خریستاماتییه).

«بالالار کوڭلی»

۳ جیلدده عالیمجان عمروف طهرافندان توزلگه‌ن.

۳نچی جیلدینه کرگه‌ن ئه‌ثه‌رله‌ر:

۱) شوره‌لی . . . . غ. توقای

شوره‌لی . . . . ع. رحیم

۲) قاناتلی تای . . . . ش. ئه‌حمه‌دیف

۳) ئوره‌ك . . . . ع. حاریث

سوقبای . . . . ز. ئیسه‌ن

۴) زور سوغش . . . . و. آگییف

آلار حه‌زرله‌نه‌لر . . . .

۵) نه‌جیب . . . . و. ئه‌میرخان

۶) یالچی قارت . . . . ع. ئیمیره

۷) آلدار تاز . . . .

قرق بر کوگه‌رچن . . . .

۸) ۹) ئیدیگه‌ی بلن نورالدین . . . .

۱۰) طه‌بیعه‌ت مؤکلاری . . . .

Р. В. Ц. Казань. Тираж 20000 Экз.